

Laadullinen review -tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana¹

Tomi J. Kallio

Artikkeli saapunut 15.12.2005. Hyväksytty julkaistavaksi 10.6.2006.

ABSTRACT

Qualitative literature review as a method and a social scientific research approach

As the number of published research grows almost exponentially, the need to synthetically bring together important research findings is today more topical than ever before. The paper analyses and discusses the method of qualitative literature review. While especially the natural and technical sciences often use quantitative meta-analysis as their approach for synthesizing research findings and analyzing empirical data collected from multiple sources, the social sciences and humanities often use qualitative means in carrying out their "soft" analyses relating to, e.g., theories, concepts, and interpretations. By using qualitative analysis and synthesis, literature review enables scholars to build general understandings of, e.g., developments, political standpoints, epistemological grounds, and of gaps between and within different fields and discourses. Unfortunately, for the time being, the methodology of qualitative literature review has been clearly underdeveloped. Consequently, the applied method of literature review is rarely introduced, discussed, and scrutinized in research articles.

Keywords: synthetic research; literature review; meta-analysis: method; methodology.

¹ Kirjoittaja haluaa esittää kiitoksensa dosentti Michael Berylle, professori Reima Suomelle, KTT Anni Paalu-mäelle, KTM Ville Niukolle ja FM Timo Kestilälle heidän kommentistaan artikkeliin käsikirjoitusversioon.

1. JOHDANTO

Tutkimustoiminta on tunnetusti viime vuosina kääntynyt lähes räjähdysmäiseen kasvuun paitsi kehittyneissä länsimaissa myös aivan erityisesti kehittyvissä talouksissa, kuten Intiassa ja Kiinassa. Toisaalta kritisoitaessa nykyistä julkaisukeskeistä tiedeihannetta ja sen taustalla vaikuttavaa tiedepolitiikkaa, on usein ironisesti todettu, että nykyjärjestelmässä Wittgensteinin kaltaiset varsin säästeliäästi julkaisseet - ja siksi tehottomilta vaikuttavat - tutkijat joutuisivat armotta ulos yliopistoista. Tutkijoiden määrän kasvu yhdessä akateemisen urakehityksen kannalta avainasemassa olevan julkaisutoiminnan kasvun kanssa on johtanut tilanteeseen, jossa julkaistujen tutkimusten määrä on kasvanut lähes eksponentiaalisesti. Nykyään useimmilla aloilla tutkijoiden onkin mahdollista hädän tuskin seurata edes oman rajatun erityisalansa kehitystä.

Ottamatta sen enempiä kantaa julkaisumanian mielekkyyteen, tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella synteettisen lähestymistavan ja erityisesti laadullisen review -tutkimuksen ideaa. Review -tutkimukselle on ominaista luoda yleiskatsaus tiettyyn aihepiiriin ja tiivistää suuresta tietomassa esiin olennaisin. Käytännössä kaikissa tutkimuksissa luodaan ainakin jonkinlainen katsaus kyseisen alan aikaisempiin tutkimuksiin. Tässä artikkelissa review -tutkimusta tarkastellaan kuitenkin ennen kaikkea itsenäisenä, legitimiinä yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana; review -tutkimusta lähestytään siis omana metodinaan, ei ainoastaan osana muuta tutkimusta. Artikkelissa 1) perustellaan synteettisen tutkimusotteen tarpeellisuutta, 2) määritellään ja jäsennetään käsitteellisesti review -tutkimusta

lähikäsitteinen, 3) tarkastellaan review -tutkimuksen logiikkaa ja prosessia, 4) luokitellaan erilaisia review -tutkimuksen muotoja sekä 5) pohditaan review -tutkimuksen luotettavuutta. Koska artikkeli-formaatti mahdollistaa ymmärrettävästi ainoastaan suppean ekskursioiden edellä mainittuihin aihepiireihin, on tutkimuksen kuudentena, ja osin implisiittisenä, tarkoituksena koota yhteen kirjallisuutta, jonka avulla lukija voi perehtyä review -tutkimuksen saloihin tämän artikkelin tarkastelua syvällisemmin.

2. SYNTEETTISEN TUTKIMUKSEN TARPEELLISUUDESTA

Puhuessaan synteettisen ajattelun puolesta yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, Uusitalo (1991, 23) lainaa C. Wright Millsiä (1990, 68), jonka mukaan yhteiskuntatieteen ei ole perusteltua ajatella kehittyvän toisistaan erillä valmistetuista paloista kuten tilkkutäkin; tieteen palaset eivät suinkaan yhdisty mekaanisesti, ja siksi tutkijan tehtävä onkin yhdistää ne. Tällainen synteettinen, kokoava ote vaikuttaa kuitenkin jääneen marginaaleihin alati kasvavan tutkijakoulutuksen saaneen joukon julkaistessa yhä enemmän tutkimuksia ja edetessä yhä rajatumpien kysymysten äärelle. Diskurssin kokonaiskuvan sijaan erityisesti tieteellisistä aikakauskirjoista piirtyykin kuva pirstoutuneesta tieteestä ja massasta julkaisuja, joilla ei tunnu olevan sanottavasti keskinäistä yhteyttä. Kyse on analyysin menetelmän voittokulusta. (Uusitalo 1991.)

Uusitalon (1991) mukaan ei ole perusteetonta väittää, että tieteen voittokulku olisi seurausta pitkälti juuri analyysin menetelmästä. Analyysi vailla synteesiä voi johtaa kuitenkin helposti diskurssin pirstaloitumiseen, kokonaiskuvan hämartymiseen paitsi opiskelijoiden - jotka ovat erityisen aseettomia kasvottoman ja muodottoman tietomassan edessä - myös tutkijoiden itsensä silmissä. Astuessaan uuden tieteenalan tai tutkimuskohteen kysymysten äärelle tutkija, olipa tämä sitten opiskelija tai tutkijankoulutuksen saanut ammattitutkija, on usein varsin aseeton. Voikin kulua kauan ennen kuin tutkijalle alkaa muodostua skeema alan keskustelun päälinjoista ja kokonaiskuva alan keskeisistä toimijoista, julkaisuista ja keskustelufoorumeista. Jo pelkääntään tästä syystä tarvitaan tutkimusta, joka paitsi kartoittaa tietyllä tieteenalalla ja tietyn tieteelli-

sen diskurssin piirissä käytyä keskustelua, mutta myös seuloa valtavasta julkaisumassasta esiin erityisen mielenkiintoisia ja tärkeitä tutkimuksia. (Hart 1998.) Synteettinen tutkimus voi siis merkittävällä tavalla palvella uutena alalle tulevien tutkijoiden perehdyttämisessä. Toisaalta erityisesti kriittinen synteettinen tutkimus saattaa edesauttaa diskurssin uudistumisen tehtävää, sillä kokonaiskuvan hämartyessä myös diskurssi itsessään voi joutua sivuraiteelle, alkaa kiertää kehää tai ajautua peräti umpikujaan (Kallio 2004).

3. SYNTEETTISEN TUTKIMUKSEN KÄSITEISTÄ JA KENTÄSTÄ

Luonteeltaan synteettisestä, kokonaiskuvaa ja yleiskatsauksellisuutta tavoittelevasta tutkimuksesta käytetään englanninkielisessä kirjallisuudessa yleensä käsitteitä "literature review" tai "meta-analysis". Viimeksi mainittu kääntyy myös suomen kieleen sujuvasti meta-analyysiksi, kun taas ensin mainittu tyydytään yleensä kääntämään varsin latteasti kirjallisuuskatsaukseksi tai kankeasti review -tutkimukseksi, puhutaan myös systemoidusta kirjallisuuskatsauksesta (ks. Metsämuuronen 2003). Meta-analyysiä ja review -tutkimusta käytetään akateemisessa puhekielessä usein synonyymeinä. Metodikirjallisuudessa käsitteiden välille tehdään yleensä kuitenkin selkeä ero. Tällöin meta-analyysillä viitataan lähes poikkeuksetta numeerisessa muodossa olevan, useista lähteistä kootun empiirisen datan käsittelyyn, kun taas review -tutkimuksella tarkoitetaan luonteeltaan ei-numeerisessa muodossa olevan aineksen, kuten teorioiden, havaintojen, tulkintojen ja johtopäätösten käsittelyä. (ks. Cooper 1998; Clarke 2000.)

Tässä artikkelissa meta-analyysiin ja review -tutkimukseen viitataan yleisesti käsitteellä synteettinen tutkimus. Vaikka synteettisen tutkimuksen kenttä onkin käsitteellisellä tasolla osin jäsentymätön, artikkelissa meta-analyysillä viitataan määrälliseen ja review -tutkimuksella laadulliseen synteettiseen tutkimusperinteeseen. Selkeistä eroistaan huolimatta yhteistä molemmille suuntauksille on päätelmien tekeminen aiempien tutkimusten olennaisesta sisällöstä; niin meta-analyysin kuin review -tutkimuksenkin päämääränä on siten tarjota eräänlainen yhteenveto, yleiskatsaus ja tiivistelmä tietyistä aihepiiristä. Vaikka unohtaa ei tule myöskään sitä, että laa-

dullisen ja määrällisen "rintamalinjat" voi ylittää myös synteettisessä tutkimuksessa, varsinaisena kiinnostuksenkohteena tässä artikkelissa on kuitenkin ainoastaan laadullinen review -tutkimus. Myös meta-analyysistä lienee kuitenkin syytä lausua muutama sana.

Meta-analyysi on luonteeltaan soveltuva lähestymistapa erityisesti eksakteihin tieteisiin (luonnontieteet ja tekniset tieteet), joissa ilmiöt ovat luonteeltaan usein yhteismitallisia ja yleensä myös pysyviä, sovelletut mitta-asteikot usein aidosti jatkuvia ja tutkittavat ilmiöt ainakin yhteiskuntatieteitä laajemmin "tulkintavapaita". Niinpä tilastollinen meta-analyysi sopiikin huomattavasti paremmin esimerkiksi sellaisten ilmiöiden, kuten ilmastonlämpenemistä koskevien eri mittaustulosten tilastolliseen yhdistämiseen ja uudelleenanalyysiin (meta-analyysi = analyysi analyyseistä) kuin vaikkapa "yleisen työtyytyväisyyden" kartoittamiseen ja uudelleenanalyysiin eri tutkimusten pohjalta. Toisaalta on huomautettava, etteivät myöskään luonnontieteen harjoittajat suinkaan aina pitäydy tilastollisessa, empiiristen aineistojen yhdistelyssä ja uudelleenanalyysissä, vaan myös luonnontieteiden edustajat harjoittavat yllä määritellyssä merkityksessä review -tutkimusta (ks. esim. Oreskes 2004).

Yllä todettu ei tarkoita sitä, että meta-analyysi merkityksessä tilastollinen, jo julkaistujen tutkimustulosten yhdistäminen ja uudelleenanalyysi olisi automaattisesti täysin toimimaton lähestymistapa myöskään yhteiskuntatieteiden perinteisten tutkimuskohteiden kannalta, ja meta-analyysiä sovelletaankin suhteellisen laajasti myös yhteiskuntatieteiden kentällä (ks. esim. Orliczky et al. 2003). Lienee kuitenkin kiistatonta, että lähestymistavan rajoitteet tulevat yhteiskuntatieteissä vastaan suhteellisen nopeasti, ongelmien liittyessä esimerkiksi juuri kysymyksiin erilaisista mitta-asteikkoista, tulkinnoista sekä ilmiöiden ajallisesta ja paikallisesta luonteesta. Kirjallisuudessa meta-analyysillä viitataan ajoittain tiettyyn tiukasti rajattuun metodiin, toisinaan taas laajemmin tietynlaiseen lähestymistapaan, jolloin käsitteen ajatellaan myös pitävän sisällään erilaisia metodivariaatioita. Meta-analyysistä on laadittu lukuisia kattavia yleisteoksia, joiden pohjalta aihepiiristä kiinnostunut tutkija voi syventää ekskursiotaan synteettisen määrällisen tutkimuksen maailmaan (ks. esim. Cooper 1998; Lipsey - Wilson 2000; Hunter - Schmidt 2004).¹

Erityisesti akateemisten piirien näkökulmasta

englanninkielinen käsite "review" voidaan kääntää esimerkiksi (yleis)katsaukseksi, jälkikatsaukseksi tai historiikiksi, mutta toisaalta myös arvosteluksi, kritiikiksi tai kirjallisuusarvosteluksi. Tieteellistä arviointiprosessia kutsutaan tunnustusti ns. review -prosessiksi, jolloin käsitteellä tarkoitetaan puolueetonta vertaisarviota, jolla pyritään varmistamaan julkaistavaksi tarkoitetun materiaalin tieteellinen merkitys ja pätevyys. Sen sijaan review -tutkimuksen yhteydessä käsite yleensä ymmärretään nimenomaan yleiskatsauksena tietyn aihepiirin tutkimukseen. Olennaista synteettisen laadullisen tutkimuksen kannalta on, että lähestymistavassa yhdistyvät usein tavalla tai toisella molemmat yllä mainitut review -käsitteen ulottuvuudet. Näin ymmärrettynä review -tutkimus on yleiskatsauksellisella tasolla tapahtuva kriittinen arvio ja kartoitus tietyn aihepiirin tutkimukseen, jossa kritiikin keihäänkärki ei niinkään kohdistu tiettyyn yksittäiseen tutkimukseen kuin tiettyyn teoriaan, lähestymistapaan tai näkökulmaan.

Aihepiirin yleisteoksessaan Fink (2005, 3) määrittelee review -tutkimuksen seuraavasti:

"Review on systemaattinen, avoin ja toistettavissa oleva metodi, jonka avulla tunnistetaan, arvioidaan ja synteettisesti yhdistellään olemassa olevaa, tutkijoiden ja ammatinharjoittajien tuottamaa kirjallisuudessa muodossa olevaa aineistoa."

APA:n eli American Psychological Association -yhdistyksen julkaisuohjekäsikirja (Publication... 2003, 7) - jonka ohjeita esimerkiksi monet arvostetut kansainväliset tieteelliset aikakauskirjat noudattavat - taas määrittelee review -tutkimuksen seuraavasti:

"Review -artikkelit, meta-analyysit mukaan lukien, ovat kriittisiä arviointeja jo julkaistusta aineksesta. Järjestelemällä, yhdistelemällä ja arvioimalla aiemmin julkaistuja tutkimuksia, review -artikkelin laatija tarkastelee tutkimuksen edistymistä suhteessa tietyn ongelman ratkaisuun."

Sekä Finkin (2005) että APA:n julkaisuohjekäsikirjan määritelmiä review -tutkimuksesta voidaan pitää hyvinä yleiskuvauksina paitsi review -tutkimuksesta myös synteettisestä tutkimuksesta laajemmin.² On syytä tähdentää, että tämän artikkelin kiinnostuksen kohteena on kuitenkin erityisesti laadullinen review -tutkimus, jonka ytimessä on aiemmin julkaistussa kirjallisuusaineistossa esiintyvän aineksen, kuten teorioiden, havainto-

jen ja tulkintojen ei-numeerinen analyysi ja synteesi.

Siinä missä kvantitatiivisesta meta-analyysistä on kirjoitettu useita kattavia yleisteoksia, on laadullinen review -tutkimus jäänyt selkeästi vähäisemmälle huomiolle. Tätä artikkelia kirjoitettaessa Suomen tieteellisten kirjastojen LINDA-tietokantaan indeksoituna, ja siten kotimaasta saatavana, oli kaksi englanninkielistä teosta, joilla voidaan katsoa olevan merkittävästi annettavaa laadullisesta review -tutkimuksesta kiinnostuneelle: Hartin (1998) "Doing a literature review: releasing the social science research imagination" ja Finkin (2005) "Conducting research literature reviews: from paper to the internet".³ Mainitut yleisteokset ovat kiistatta hyödyllisiä johdatuksia kaikille review -tutkimuksesta kiinnostuneille tutkijoille.⁴

Tätä artikkelia työstäessään kirjoittajalla oli aihepiiriin omakohtaisen tuntemuksen kautta ennakkokäsitys review -tutkimusta käsittelevän kirjallisuuden niukkaudesta - seikasta, joka kirjoittajan motivoi haasteeseen tarttumaan. Jossain määrin yllättävää sen sijaan oli, että jopa suhteellisen laajoista kartoituksista huolimatta review -tutkimusta metodisesta ja metodologisesta näkökulmasta käsittelevää aineistoa löytyi lopulta vähäisesti. Toisaalta on kuitenkin todettava - tuntien tutkimus- ja julkaisutoiminnan lähes eksponentiaalisen kasvun - että review -tutkimuksesta lienee kirjoitettu teoksia eri kielillä. Siinä missä artikkelin laatijan "haaviin" kertyi materiaalia perinteisistä tietokantahausta melko heikosti, google -hakukoneella mielenkiintoista ja hyödyllistä aineistoa löytyi Internetistä suhteellisen runsaasti.⁵

4. REVIEW -TUTKIMUKSEN LOGIIKASTA JA PROSESSISTA

Synteettisen tutkimuksen luonteenomaisin piirre liittyy sen tapaan soveltaa muita tutkimuksia ja niiden tuottamaa tietoa aineistonaan. Näin ollen synteettisellä tutkimuksella ei ole varsinaista omaa ns. ensikäden empiiristä aineistoa. Toisaalta on myös syytä huomauttaa, että tietyissä tapauksissa raja empiirisyyden ja ei-empiirisyyden välillä on parhaimmillaankin veteen piirretty (vrt. Uusitalo 1991; Kallio 2006). Tutkimukset, joiden argumentaatio pohjautuu pääosin tutkijan itsensä kokoaman ensikäden kokemusperäisen

aineiston varaan, ovat luonnollisesti aidosti empiirisiä. Käytännössä kaikkien tutkimusten argumentaatio rakentuu kuitenkin ainakin jossain määrin muiden tutkijoiden aiempien julkaisujen varaan. Kun tutkija viittaa muiden tutkijoiden empiirisiin havaintoihin, on kyseessä eräänlainen toisen käden kokemusperäinen aineisto. Niissä tapauksissa, joissa tutkimuksen argumentaatio on rakennettu synteettisesti koottujen, aikaisemmin julkaistujen tutkimusten - empiiristen tai ei-empiiristen - havaintojen ja ideoiden sekä tutkijan oman pohdinnan varaan, on rajaa empiirisyyden ja ei-empiirisyyden välillä vaikea vetää. (Kallio 2006.)

Edellä todettu pätee erityisesti yhteiskuntatieteisiin, ei niinkään luonnontieteisiin. Näin siksi, että empiiristenkin yhteiskuntatieteellisten tutkimusten aineistona toimivat usein erilaiset tekstikatkelmat, kuten vaikkapa tiettyä aihepiiriä käsittelevät artikkelit sanomalehdistä; luonnontieteissä empiirisyydellä taas yleensä viitataan nimenomaan tieteellisen koasetelman kautta syntyvään kokemusperäiseen aineistoon. Yhteiskuntatieteellisen empiriakäsityksen vuoksi tiettyssä mielessä myös systemaattisesti koottua aineistoa vaikkapa tieteellisistä aikakauskirjoista voidaan pitää tietyn varauksin luonteeltaan empiirisenä. (ibid.)

Edellä todetun pohjalta voidaan esittää, että yksinkertaisimmillaan ilmaistuna review -tutkimuksen logiikka rakentuu aiemmin julkaistujen tutkimusten analyysin ja edelleen analyysin pohjalta rakennetun synteetin varaan. Kysymykseen siitä, kuinka review -tutkimusta käytännöllisestä näkökulmasta (menetelmällisesti) tulisi tehdä, ei tietenkään ole olemassa yksiselitteistä vastausta. Toisin kuin vaikkapa kvantitatiivisen meta-analyysin tapauksessa, kvalitatiiviselle, tutkijan omaehtoisen tiedonprosessoinnin varaan rakentuvalla lähestymistavalla ei voida osoittaa loogisia, toisiaan kronologisesti seuraavia vaiheita. Koska kyseessä on menetelmä, joka rakentuu tutkijan pohdinnan ja oivallusten eli ns. filosofisen ajattelun metodin (vrt. Neilimo - Näsi 1980; Kallio 2005) varaan, ja koska loogista heuristiikkaa ei ole, ei myöskään ole mahdollista laatia yksiselitteisiä menetelmällisiä ohjeita onnistuneelle review -tutkimukselle.

Toisaalta kysymys siitä, kuinka review -tutkimus tulisi metodisessa mielessä toteuttaa, riippuu luonnollisesti myös siitä, millainen review -tutkimus on kyseessä; lähestymistapana review

-tutkimuksen voi nimittäin nähdä pitävän sisälään melko erilaisiakin suuntauksia (ks. esim. Obenzinger 2002; Fink 2005). Kuten esimerkiksi case-tutkimusta (Yin 1984), voidaan myös review -tutkimusta yleisellä tasolla ryhmitellä sen päämäärän mukaan esimerkiksi kartoittavaan (exploratory), kuvailevaan (descriptive) ja selittävään (explanatory) tutkimukseen (Hart 1998, 47). Edellä todetun pohjalta on ilmeistä, että review -lähestymistapaa voidaan soveltaa varsin erilaisten kysymysten tarkastelussa. Hartin (1998, 14) jäsennystä vapaasti soveltaen voidaan esittää, että laadullisen review -tutkimuksen keinoin on mahdollista yrittää selvittää esimerkiksi seuraavia seikkoja:

- Miten aihepiiri on syntynyt ja kuinka sitä on määriteltävä?
- Mitä aihepiiristä on kirjoitettu; mitkä ovat keskeiset lähteet/julkaisut?
- Kuinka aihepiiriä koskeva tieto on muotoutunut ja jäsentynyt?
- Mitkä ovat alan keskeiset teoriat, käsitteet ja ideat?
Mitkä ovat alan epistemologiset ja ontologiset perustat?
- Mitkä ovat aihepiirin keskeiset kysymykset ja kiistanaiheet?
Millaisia poliittisia näkökulmia aihepiiriin kytkeytyy?
Mitkä ovat ne alan keskeiset kysymykset ja ongelmat joihin ei ole vastattu?

Yllä esitetystä luettelosta review -tutkimuksen potentiaaliset kysymykset on ryhmitelty eräässä mielessä jatkumona "pinnallisesta" kohti "syvälistä" niin, että siinä missä alkupään kysymykset ovat luonteeltaan lähinnä kartoittavia, edellyttää loppupään kysymyksiin vastaaminen jo selkeästi selittävämpää otetta. Review'n luonnetta määrittävät myös mm. kysymykset siitä, kohdistetaanko tutkimuksen fokus esimerkiksi aineistossa esiintyviin käsitteisiin, metodeihin vai teorioihin, etsitäänkö aineistosta samankaltaisuutta vai erilaisuutta ja tyytyykö tutkija ensisijaisesti kartoittamaan asian nykytilaa vai pyrkiikö hän jo lähtökohtaisesti määrittelemään alan tutkimuksen tulevaisuuteen liittyviä haasteita.

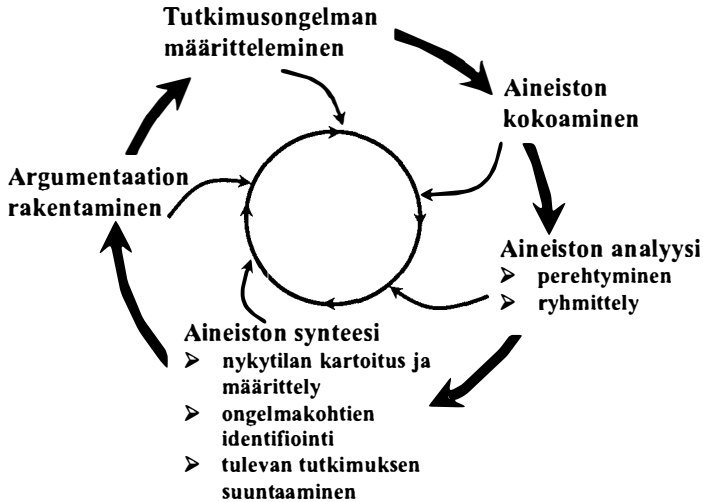
Toisaalta, riippumatta siitä, mikä/mitkä ovat ne erityiset kysymykset, joita tutkija review -tutki-

muksellaan haluaa selvittää, lähestymistavalle voidaan esittää tiettyjä yleisiä "vaiheita". Esimerkiksi APA:n julkaisuohjekäsikirjassa (Publication... 2003, 7) esitetään nyrkkisääntönä, että review -tutkimuksessa tutkijan tulee:

- määritellä ja selvittää tutkimusongelma;
- informoidakseen lukijaa alan tutkimuksen nykytilasta vetää yhteen aihepiirin aiemmat tutkimustulokset;
- identifioida yhteyksiä, ristiriitoja, aukkoja ja epä johdonmukaisuuksia tutkimuskirjallisuudessa; sekä
- ehdottaa seuraavaa askelta tai askeleita tutkimusongelman ratkaisussa.

Yllä mainittuja "yleisiä" seikkoja voidaan pitää jossain määrin universaaleina substantiaalisen eli sellaisen synteettisen tutkimuksen kannalta, joka ei tyydy ainoastaan tutkimuskirjallisuuden luettelointiin. APA:n julkaisuohjekäsikirjassa esitettyjen substantiaalisen review -tutkimuksen ns. universaalien seikkojen ohella, review -tutkimukseen kuuluu ennen tutkimuksen synteettistä vaihetta luonnollisesti paitsi aineistonhankintavaihe myös analyysivaihe, joka tosin on käytännössä ainakin osin päällekkäinen synteettiseen vaiheeseen. Analyysivaiheella tarkoitetaan tässä aineistoon perehtymistä sekä sen ryhmitelyä ja luokittelua erilaisin laadullisen tutkimuksen menetelmin (ks. esim. Miles - Huberman 1994). Review -tutkimuksen yleisteokset (Hart 1998; 2001; Fink 2005) tarjoavat paitsi aineiston hankintaan myös analyysivaiheen askeliin varsin hyödyllisiä ideoita ja jäsennystapoja.

Synteettinen vaihe kytkeytyy vahvasti analyysivaiheeseen. Synteettisessä vaiheessa tutkija rakentaa analyysinsä pohjalta kokonaiskuvaan tutkimuskohteestaan. Synteettisessä vaiheessa tutkija siis eräässä mielessä nousee analysoimiensa julkaisujen yksittäisten argumenttien "yläpuolelle". Kyse on tällöin nimenomaisesti jonkin tietyn ongelman, aihepiirin tai diskurssin yleisten suuntien hahmottamisesta, johon ei luonnollisesti voi suhteettomasti antaa vaikuttaa merkittäviensä yksittäisten puheenvuorojen. Jos siis tutkija analyysinsä pohjalta päätyy esimerkiksi synteettiseen johtopäätökseen siitä, että tietyllä alalla on lähes tyystin sivuutettu jokin näkökulma, ei se, että joku yksittäinen tutkija on kyseisestä näkökulmasta kirjoittanut vielä riittävästi muuttamaan sitä, kuinka asiat alalla ovat yleisesti. Toisin kuin tyy-

Kuvio 1. Review -tutkimusspiraali.

pillisesti laadullisessa tutkimuksessa, jossa halutaan nähdä "puut metsäältä", laadullisessa review-tutkimuksessa halutaan siis nähdä "metsä puilta" - "yksittäiset puut" voidaan review-tutkimuksessa toki raportoida mielenkiintoisina "poikkeuksina". (Kallio 2004; ks. myös Hart 1998; Fink 2005.)

Koska aineistonhankintavaiheessa luodaan pohja tutkimukselle, aineiston hankinnan onnistuminen on luonnollisesti ratkaisevan tärkeä osa review-tutkimusta. Tutkimusongelman määrittelyn ohella osin jo aineistonhankintavaiheen ja analyysivaiheen ratkaisut, mutta erityisesti synteisivaiheessa tehdyt painotuserot suhteessa kolmeen edellä mainittuun "universaaliin" review-tutkimuksen ulottuvuuteen määrittävät lopulta sen, millainen tutkimus on kyseessä. Toisin sanoen, tutkimuksen kysymyksenasettelun ohella erityisesti synteisivaiheen painotuserot ratkaisevat sen, onko review-tutkimuksen fokus tietyn aihepiirin nykytilan mahdollisimman laaja-alaisessa kartoittamisessa, ongelmakohtien identifioinnissa vai tulevan tutkimuksen suuntaamisessa. Review-tutkimus ei kuitenkaan ole valmis vielä synteisivaiheen jälkeen, sillä tutkijan on lisäksi kyettävä vakuuttavasti argumentoimaan ja raportoimaan tutkimuksensa johtopäätökset. (ks. myös Hart 1998; Fink 2005.)

Lopulta review-tutkimus voidaan siis jakaa pelkistetyksi viiteen vaiheeseen, jotka tutkijan on

kyettävä toteuttamaan onnistuneesti ja joiden tulee lisäksi olla linjassa toistensa kanssa, jotta tutkimuksesta voisi tulla onnistunut. Vaiheet ovat: 1. tutkimusongelman määritteleminen, 2. aineiston kokoaminen, 3. aineiston analyysi, 4. aineiston synteesi ja 5. argumentaation rakentaminen. Erityisestilaadullisen tutkimuksen yhteydessä on aina perusoppikirjatasoa myöten korostettu tutkimusprosessin syklimäisyyttä (ks. esim. Hirsjärvi et al. 2004). Koska laadullinen review-tutkimus lukeutuu laadullisen tutkimuksen perinteeseen, on ilmeistä, että myös review-tutkimuksessa edellä esitetyt vaiheet ovat todellisuudessa eikronologisessa, syklimäisessä suhteessa toisiinsa. Tätä on pyritty havainnollistamaan myös kuviossa 1, johon on tiivistetty edellä hahmoteltu viisiaskelinen review-tutkimusprosessi.⁶

On syytä tähdentää, että edellä esitetty karkeasti viiteen vaiheeseen jaettu review-tutkimusprosessi voidaan luokitella tai jakaa myös toisin. Olennaisempaa kuin review-tutkimuksen vaiheiden määrä tai otsikointi on kuitenkin lähestymistavan laadulliselle tutkimukselle ominainen syklimäinen luonne. Review-tutkimusta tehdessään tutkija siis voi esimerkiksi synteettisestä vaiheesta palata kokoamaan lisää aineistoa tutkimukseensa tai päätyä reisoimaan tutkimusongelmaa, mikäli siihen ilmenee tarvetta. Käytännön kokemus onkin osoittanut ainakin kirjoittajalle, että yleensä tutkija päätyy ainakin jossain määrin

palaamaan prosessin aikaisempiin vaiheisiin jo siitä yksinkertaisesta syystä, että uutta mielenkiintoista tutkimusaineistoa löytyy ja julkaistaan alati. Niinpä myös aineiston kokoamisvaihe jatkuu enemmän tai vähemmän aktiivisena käytännössä läpi koko tutkimusprosessin.

5. REVIEW -TUTKIMUKSEN SUUNTAUKSISTA

Edellä on todettu, että review -tutkimuksen voi jakaa muun muassa kartoittavaan, kuvailevaan ja selittävään tutkimukseen (Hart 1998). Toisaalta esimerkiksi Cooper (1998, 3 - 4) jakaa synteettisen tutkimuksen kahteen ryhmään sen perusteella, keskittykö tutkimus aineiston empiiristen vain teoreettisten seikkojen synteettiseen tarkasteluun. Käytännössä review -tutkimuksella, siinä merkityksessä kun se tässä artikkelissa ymmärretään, voi olla samanaikaisestikin piirteitä kaisista edellä mainituista tyypeistä. Seuraavassa luokitellaan review -tutkimuksen alasuuntauksia, minkä ohella tarkastellaan lyhyesti myös kahta laadullista review -tutkimusta lähelle tulevaa tutkimussuuntausta, jotka eivät kuitenkaan täytä review -tutkimuksen kaikkia tunnuspiirteitä.

Osa review -tutkimuksista on luonteeltaan hyvinkin teoreettisia, toisten taas jäädessä melko luettelomaisiksi. Pelkkä kirjallisuusluettelo ei kuitenkaan täytä review -tutkimuksen kriteereitä. Niinpä siitäkkin huolimatta, että *luetteloivan review -tutkimuksen* päällimmäisenä tehtävä on kartoittaa, mitä tiettyyn aihepiiriin, diskurssiin, teoriaan tms. liittyen on julkaistu, tutkimuksen laatijoiden on kyettävä myös itse sanomaan jotakin merkityksellistä kokoamastaan aineistosta. Hyvä esimerkki luetteloivasta review -tutkimuksesta on Grönroosin ja Perälän (2004) terveydenhuollon johtamistutkimusta tarkasteleva teos. Teoksessa kirjoittajat luetteloivat huomattavan joukon kotija ulkomaisia aihepiiriin julkaisuja, tiivistäen edelleen kyseisten julkaisujen keskeiset tulokset. Lisäksi Grönroos ja Perälä (2004) tarkastelevat teoksessaan review -aineistonsa pohjalta yleisellä tasolla terveydenhuollon johtamistutkimuksen metodeita ja painopistealueita.

Teoreettisesti orientoituneet review -tutkimukset kokoavat yhteen tietyn aihepiirin kannalta merkittäviä julkaisuja, kehittäen ja jäsentäen teoreettisesti edelleen kyseistä aihepiiriä. Tällainen tutkimus sijoittuu luonteeltaan review -tutki-

muksen ja perinteisen teoreettisen tutkimuksen rajamaastoon (Kallio 2006). Vahvasta teoreettisuudestaan huolimatta kyseisen lähestymistavan voidaan katsoa täyttävän review -tutkimuksen tunnusmerkit, mikäli analysoitu aines on ollut riittävän kattava ja se on koottu systemaattisesti. Hyvä esimerkki teoreettisesti orientoituneesta review -tutkimuksesta on Van de Venin ja Poolen (1995) tutkimus, jota varten kirjoittajat ovat suorittaneen laajan, monitieteisen review'n muutosteorioihin liittyen. Kirjoittajat eivät tyydy ainoastaan listaamaan erilaisia muutosteorioita, vaan he edelleen ryhmittelevät teorioita ja rakentavat analyysinsä pohjalta synteettisesti neljä muutosteorioiden pääluokkaa, tarkastellen edelleen muun muassa teorioiden soveltuvuutta eri muutostilanteiden mallintamiseen.

Vaikka käytännössä kaikessa substantiaalisessa review -tutkimuksessa kirjoittajat lähes poikkeuksetta esittävät analyysinsä pohjalta myös kriittisiä huomioita, jää kriittisyys usein luvalla sanoen pintapuoliseksi. Koska osassa review -tutkimuksista jo lähtökohtaisesti päämääränä on kuitenkin tietyn aihepiirin, oletuksen tai näkökulman kriittinen arviointi, voidaan *kriittisen review -tutkimuksen* erottamista omaksi alasuuntaukseseen pitää perusteltuna. Kriittisessä review -tutkimuksessa on kyse jonkinlaisesta emansipatorisen tiedonintressin (vrt. Habermas 1972) ohjaamasta kriittisynteettisestä tutkimuksesta. Käypä esimerkki kriittisestä review -tutkimuksesta on Gladwinin (1993) artikkeli, jossa kirjoittaja tarkastelee kriittisesti ympäristöjohtamistutkimuksen kehitystä. Luonteenomaista kriittiselle review -tutkimukselle on, että tutkimuksen argumentaatio rakentuu paremminkin kriittisen analyysin ja retoriikan kuin tarkastelun systemaattisuuden ja review'n laajuuden varaan. Samalla on myös todettava, että mikäli tutkimuksen systemaattisuus ja laajuus jäävät kovin epämääräisiksi, voidaan hyvin perustein esittää kysymys siitä, onko kyseessä ensinkään review -tutkimus.

Siinä missä luetteloivassa review -tutkimuksessa fokus kohdentuu edellä määritellyistä synteettisen tutkimuksen "universaaleista" seikoista erityisesti nykytilan kartoitukseen, keskittyy kriittinen review -tutkimus puolestaan selkeästi määrittelemään alan tulevaisuuden haasteita. Lopulta merkittävä osa laadullisesta review -tutkimuksesta ei kuitenkaan ole luonteeltaan erityisen kriittistä, teoreettista tai luetteloivaa. Review -tut-

kimuksen valtavirralla onkin siksi vaikeaa keksiä muutakaan nimeä kuin *klassinen review -tutkimus*. Käypä esimerkki klassisesta review -tutkimuksesta on Fernándesin ja kumppaneiden (2003) tutkimus, jossa kirjoittajat yhdistävät tarkastelussaan kaksi melko itsenäistä tutkimussuuntausta, ympäristöjohtamisen sekä henkilöstövoimavarojen johtamisen. Näin tutkijat eräässä mielessä tarkastelevat kahden erillisen diskurssin yhteistä leikkauspistettä ja sitä, mitä aihepiiristä on kirjoitettu.

Esimerkkejä review -tutkimusta lähelle tulevasta suuntauksista, jotka eivät täytä review -tutkimuksen tunnuspiirteitä ovat kirjallisuuskatsaus ja asiantuntija-review. Vaikka käsite "literature review" ajoittain käännetään suomen kieleen kirjallisuuskatsaukseksi, tässä tutkimuksessa *kirjallisuuskatsaus* määritellään tutkimukseksi, jossa tarkastelun kohteena on selkeästi rajattu ja ennen kaikkea suppea aineisto. Kirjallisuuskatsaus on näin ollen sananmukaisesti katsaus - ei laaja-alainen kartoitus - johonkin tarkasti määriteltyyn aihepiiriin. Käypä esimerkki kirjallisuuskatsauksesta on Hyvärisen (2004) artikkeli, jossa kirjoittaja tarkastelee neljää narratiivisen tutkimuksen laajahkoa yleisteosta.

Asiantuntija-review'n keskeisenä ajatuksena on koota yhteen tietyn aihepiirin asiantuntijoiden näkemyksiä suhteessa johonkin ilmiöön tai ongelmaan, joiden pohjalta tutkija tekee edelleen yleisiä johtopäätöksiä asiaintilasta. Asiantuntija-review'n tapauksessa on huomionarvoista, että review -tutkimukselle luonteenomainen ns. toisen käden aineiston korvautuu, ainakin osin, autenttisaensikäden aineistolla. Hyvä esimerkki asiantuntija -review'sta on Sharman (2002) artikkeli, jossa kirjoittaja kartoittaa ja jäsentää yritysten vihertymistä tarkastelevan tutkimussuuntauksen keskeisiä kysymyksiä ja haasteita.

Rajankäynti yllä hahmoteltujen review -tutkimuksen eri alasuuntausten ja muiden laadullisen review -tutkimuksen piiriin lukeutumattomien synteettisen tutkimuksen lähestymistapojen välillä on luonnollisesti hankalaa. Yllä esitetty luokitelu tuleekin siksi ymmärtää suuntaa-antavana, ideaalityyppisenä hahmotelmana synteettisen laadullisen tutkimuksen kentästä. Luokittelun tarkoituksena ei luonnollisestikaan ole pyrkiä tyhjentävästi kuvaamaan aihepiiriä, eikä tämä edes olisi mahdollista - erilaisia luokittelutapoja kun voidaan löytää lähes loputtomasti.

6. REVIEW -TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUDESTA

Fink (2005, 17) esittää review -tutkimukselle neljä "avainkäsitettä": systemaattisuus, avoimuus, kattavuus ja toistettavuus. Finkin (2005) ajatusten mukaan hyvän review -tutkimuksen tulisi siis olla: 1. systemaattisesti koottu kaikista relevanteista lähteistä (tietokannat), 2. avoin niin että lukija kykenee tunnistamaan arvioidun aineiston ja arviomaan tutkijan tekemiä valintoja, 3. kattava eli riittävän laaja-alainen ja 4. toisen tutkijan toimesta toistettavissa. Edellä mainittuja seikkoja voidaan pitää review -tutkimuksen luotettavuuden ja arvioitavuuden kannalta keskeisessä asemassa. Finkin (2005) mukaan ns. subjektiivisissa review -tutkimuksissa tutkija valitsee analysoimansa julkaisut ilman systemaattisuutta ja loogisia perusteita, jolloin analyysin kohteeksi päätyvät helposti tutkijan omasta mielestä relevantit tutkimukset. Tällöin lopputuloksena saattaa olla vinoutunut tai peräti virheelinen johtopäätelmä.

Käytännössä luotettavuuden arviointi on tietenkin usein hankalaa. Voidaan esimerkiksi kysyä, kuinka monta analysoitavaa julkaisua tulee olla, jotta tutkimus muuttuisi kirjallisuuskatsauksesta review -tutkimukseksi, tai kuinka paljon aineistonkeruun systemaattisuudesta voidaan tinkiä, ennen kuin ei voida enää puhua review -tutkimuksesta. Yksiselitteisiä vastauksia kysymyksiin ei tietenkään ole. Käytännöllisestä näkökulmasta arviointuna voidaan esimerkiksi kysyä, täyttävätkö julkisuudessaakin paljon huomiota saaneet Juha Siltalan (2004) "Työelämän huonontumisen lyhyt historia" ja Bjorn Lomborgin (2001) "The skeptical environmentalist - measuring the real state of the world" -teokset luotettavan review -tutkimuksen tunnuspiirteet?

Kumpainenkin mainituista tutkimuksista tarttuu kiistatta merkittävään ongelmaan, ja teokset perustuvat myös erinomaisen laajaan toisen käden aineistoon. Molempia teoksia varten on käyty läpi huomattava määrä tutkimuksia kiinnostuksen kohteena olevat aihepiiristä. Toisaalta molempia teoksia voidaan syyttää - ja on syytetty - tarkoitushakuisuudesta: teosten aineistoon on väitetty valitun systemaattisesti sellaisia tutkimuksia, joiden tulokset tukevat kirjoittajien jo ennalta omaksumaa näkökulmaa. Muun muassa tästä syystä teoksia onkin julkisuudessa syytetty pamfleteiksi. Erityisesti Lomborgin teos

on saanut tiedeyhteisössä suorastaan aggressiivisen vastaanoton.⁷ Synteettisen lähestymistavan luotettavuuden problemaattisuutta kuvaa osuvasti Lomborgin teokseen liittyvä toteamus arvovaltaisessa *Nature* -lehdessä: "kun älykääälle ihmiselle annetaan riittävän monimutkainen ongelma ja kattava aineisto, hän voi päätyä juuri siihen johtopäätökseen kuin haluaa" (Lehtonen 2005, 56). Beck (1990, 174) on tunnetusti kärjistänyt ajatuksen tieteen metodi- ja kontekstisidonnaisuudesta vieläkin pidemmälle todetessaan, että tarvitsee valita vain "toinen tietokone, toinen tutkija, toinen toimeksiantaja ja tuloksena on toinen "todellisuus".

Yhteiskuntatieteellisessä review -tutkimuksessa tutkijalla on periaatteessa aina mahdollisuus edellä tarkoitettussa mielessä "tulosten sormeiluun". Toisaalta, vaikka tutkija ei tietoisesti haluaisikaan esittää juuri tiettyä tulosta, voi hän ehkä tiedostamattomienkin ennako-oletustensa saattelemana kiinnittää tutkimusaineistoa läpikäydessään huomion tiettyihin näkökohtiin ja jättää toiset vähemmälle huomiolle. Näin toinen tutkija voisi epäilemättä saada aikaan samalla tutkimuskysymyksellä ja samasta tutkimusaineistosta hyvinkin erilaisen review -tutkimuksen. Toisin kuin meta-analyysissä, jossa synteettisesti yhdistellyn empirisen aineiston analyysin pohjalta eri tutkijoiden pitäisi päätyä kutakuinkin samansuuntaisiin johtopäätöksiin, review -tutkimuksessa lieneekin perusteetonta toivoa täysin objektiivista lopputulosta.

Review -tutkimus on laadullisen tutkimuksen kentällä rajoitteistaan huolimatta yhtä kaikki mielenkiintoinen ja osin poikkeuksellinenkin lähestymistapa, sillä yleiskatsauksellisuutensa vuoksi se - ainakin jollain tasolla - luo juuri sen yleistettävyyden ulottuvuuden, joka laadullisesta tutkimuksesta on perinteisesti katsottu puuttuvan. Se, täyttääkö review -tutkimus metodin tunnuspiirteet riippuu luonnollisesti siitä, mitä metodilla tarkoitetaan. Mikäli metodi ymmärretään tiukasti tiettyjen selkeiden sääntöjen ohjaamana lähestymistapana tiedon hankinnassa, review -tutkimus ei täytä metodin kriteereitä. Toisin kuin esimerkiksi meta-analyysille, laadulliselle review -tutkimukselle on - erityisesti aineiston analyysin vaiheeseen liittyen - tuskin mahdollista osoittaa selkeitä sääntöjä, joiden noudattamisesta ei voisi poiketa. Metodien soveltamisen eksaktiuden sijaan useimmissa review -tutkimuksissa legitimaatiota esitetyille argumenteille haetaan retorisen

vakuuttamisen keinoin. Voidaan väittää, että kuten niin usein yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, lopulta myös review -tutkimuksessa argumentaation pätevyyden kriteerinä toimii siksi paremminkin tutkimuksen kommunikatiivinen vaikuttavuus ja tutkimustulosten intersubjektiivinen hyväksyttävyyys kuin päättelyn tekninen luotettavuus. (vrt. Ahonen 2001; Kallio 2006; ks. myös Palonen 1988; Luostarinen - Väliverron 1990; Kuusela 1996.)

7. JOHTOPÄÄTÖKSET JA KESKUSTELU

Luonnontieteissä ja teknisissä tieteissä, eli ns. eksakteissa tieteissä, synteettisellä tutkimuksella on nykyään varsin merkittävä rooli. Esimerkiksi lääketieteellisen tutkimuksen valtaisasta tietomassasta on kiistatta tärkeää kyetä seulomaan relevantti ja laadukas tutkimustieto.⁸ Myös yhteiskuntatieteiden kentällä tutkimus- ja julkaisutoiminnan huima kasvu on luonut yhä suurempia paineita synteettisen tutkimuksen harjoittamiselle. Toisaalta voidaan ainoastaan perustellusti kysyä, onko review -tutkimuksella mahdollista saavuttaa hyödyllisiä tuloksia yhteiskuntatieteiden kentällä, jossa tiedon kumuloituminen ja eksaktius ovat hyvin perustein kyseenalaistettavissa; voiko synteettinen tutkimus siis tuoda vastauksia yhteiskunnallisen alan merkittäviin kysymyksiin ja ongelmiin?

Toisin kuin eksaktien tieteiden tapauksessa, yhteiskuntatieteellisten tutkimuskohteiden ajassa ja paikassa muuttuvan luonteen seurauksena on ylipäätään vaikea nähdä, että yhteiskuntatieteiden piirissä olisi mahdollista lopullisesti ratkaista mitään ongelmaa. Review -tutkimuksen erityisnäkökulmasta olennaista ei kuitenkaan ole niinkään se, voivatko yhteiskuntatieteet tuottaa pysyviä ratkaisuja ongelmiin kuin se, voivatko yhteiskuntatieteet tarjota sellaista synteettistä tutkimustietoa, joka valottaa asioiden kokonaistilaa ja kehitystä ja jonka pohjalta voidaan tehdä perusteltuja arvioita päätöksenteon tueksi (ks. myös Lampinen 2002; Pulkkinen 2002).

Yhteenvetona artikkelin tarkastelusta voidaan todeta, että laadullinen review -tutkimus on lähdeaineiston tarkastelun systemaattisuuden ideologian varaan rakentuva yhteiskuntatieteellinen lähestymistapa, jolla tavoitellaan yleiskatsauksellisuutta liittyen tiettyyn ongelmaan, aihepiiriin tai diskurssiin. Kuten tyypillistä laadullisen yhteis-

kuntatieteen metodeille, myös review -tutkimus on metodologisesti arvioituna löyhä menetelmä: mitään yksiselitteisiä ja aukottomia polkuja, valintoja ja ratkaisuja onnistuneen review -tutkimuksen toteuttamiseksi ei ole mahdollista esittää. Kuten niin monen muunkin yhteiskuntatieteellisen menetelmän kohdalla, myös review -tutkimuksen tapauksessa lopulliset ratkaisut ja niiden perusteleminen jäävät tutkijan oman harkinnan varaan. Toisaalta, edellä todettu ei tarkoita sitä, että tutkijan tulisi vapautua oman tutkimuksensa perusteiden kriittisestä arvioinnista ja review -tutkimuksen valintojen metodologisesta pohdinnasta. Valitettavasti toistaiseksi huomattavassa osassa review -tutkimuksista juuri näin näyttää kuitenkin käyneen.

Vaikka review -tutkimusta nykyään harjoitetaan yhä enemmän, on lähestymistavasta itsestään kirjoitettu yllättävän rajoittuneesti. Ehkäpä osin edelliseen liittyen, review -tutkimuksissa itsessään vain hyvin harvoin esitellään minkäänlaista kuvausta tutkimuksessa sovellettavasta metodista. Kyseessä on siis osin epämääräinen lähestymistapa, jota ei välttämättä edes aina mielletä varsinaiseksi metodiksi. Toisaalta review -lähestymistavan tulkinta "epämetodiksi" on siksi ontuva, että sikäli kun yhteiskuntatieteillä nyt ylipäättään voidaan nähdä olevan varsinaisia metodeja, laadullinen review -tutkimus näyttäisi täyttävän "metodihengen" siinä missä muutkin laadullisen tutkimuksen lähestymistavat. Lopulta voidaankin todeta, että laadullisen review -tutkimuksen keinoin kyetään suuresta tietomassasta kokemaan mielenkiintoisia tuloksia, joilla voi olla potentiaalista merkitystä myös yhteiskunnallisen päätöksenteon kannalta. Toisaalta on myös huomattava, että review -tutkimus voidaan sen tulosten objektiivisuuden osalta niin haluttaessa kyseenalaistaa aivan siinä missä muukin laadullinen tutkimus.

VIITTEET

¹ Meta-analyysistä kiinnostuneiden kannattaa tutustua myös seuraavaan Oulun yliopiston internet-sivustoon: < <http://www.edu oulu.fi/sos/tm2/anh1/meta.htm> >.

² Esitetyt määritelmät ovat kirjoittajan vapaasti suomentamia.

³ Hart (2001) on kirjoittanut myös teoksen "Doing a literature search: a comprehensive guide for the social sciences", jolla niin ikään on annettavaa review -tutkimuksesta kiinnostuneille, joskin vähäisemmässä

määrin kuin samaisen kirjoittajan toisella teoksella (Hart 1998). Cooperin (1998) "Synthesizing research: a guide for literature reviews" -teos taas on virittynyt selkeästi tilastolliseen synteettiseen tutkimukseen, mutta toisin kuin useimmat meta-analyysiin vihkiytyneet teokset, kirja tarjoaa hyödyllisiä ajatuksia myös laadullisesta review -tutkimuksesta kiinnostuneelle tutkijalle. Aineistohaussa löytyi lisäksi viite Galvanin (1999) "Writing literature reviews: a guide for students of the social and behavioral sciences" -teokseen, joka ainakin otsikkonsa puolesta vaikuttaa laadullisen review -tutkimuksen näkökulmasta lupaavalta. Teos ei kuitenkaan ollut tämän artikkelin kirjoitushetkellä saatavana Suomesta.

⁴ Mainittakoon, että Hartin (1998) teos omistautuu review -tutkimukselle juuri siinä merkityksessä, joka käsitteelle on tässä artikkelissa määritelty; teos tarkastelee lähes yksinomaan ei-numeerisen tekstiaineksen synteettistä tutkimusta, tosin valitettavan perusoppikirjamaisesti.

⁵ Erityisesti eräiden suurten kansainvälisten yliopistojen internet-sivut tarjoavat hyödyllistä tietoa ja linkkejä review -tutkimukseen liittyen. Aihepiiristä kiinnostuneen tutkijan kannattaa tutustua esimerkiksi seuraaviin internet-sivustoihin:

< <http://www.clet.ait.ac.th/EL21LIT.htm> >

< <http://www.utoronto.ca/writing/litrev.html> >

< <http://www.lib.washington.edu/subject/geography/geoglitreview.html> >

⁶ Kuvio 1 on laadittu Blaxterin ja kumppaneiden (1996, 10) ideaa vapaasti soveltaen (ks. Hirsjärvi et al. 2004, 15).

⁷ Bjørn Lomborg joutui teoksensa takia jopa oikeuteen, kun tieteen rehellisyyttä valvova DSCD -organisaatio syytti hän epärehellisyydestä. Lomborg sai kuitenkin vapauttavan tuomion. (Lehtonen 2005.)

⁸ Lodeniuksen (2005) mukaan lääketieteellisiä aikakauslehtiä on yli 5000 ja alalla on jo yli 15 miljoonaa julkaistua artikkelia. Toisaalta on arvioitu, että terveydenhuollon tutkimuksesta korkeintaan 20 prosenttia perustuu luotettavaan tutkimusnäyttöön ja että 10 vuoden kuluttua noin puolet lääketieteen nyky-osaamisesta tulee osoittautumaan irrelevantiksi tai virheelliseksi. Tästä syystä tutkimustulosten meta-analyttinen yhdistely ja systemaattiset review -tutkimukset tulevat näyttämään jatkossa yhä suurempaa roolia uusien hoitojen ja hoitomuotojen kehityksessä. (ibid.)

LÄHTEET

Ahonen, Ari: Organisaatio, johtaminen ja edistyksen puhekäytännöt: Liikkeenjohdollisen tiedon kentät, kerrostumat ja kulttuurinen paikka, Turun kauppakorkeakoulu, Turku 2001.

Beck, Ulrich: Riskiyhteiskunnan vastamyrryt: organisoitu vastuuvapaus, Vastapaino, Tampere 1990.

Blaxter, Loraine, Hughes, Christina ja Tight, Malcolm:

- How to Research, Open University Press, Buckingham 1996.
- Clarke, Roger: *Disciplined Literature Review*, < <http://www.anu.edu.au/people/Roger.Clarke/SOS/DLR.html> >, haettu 1.11.2005.
- Cooper, Harris: *Synthetic Research: A Guide for Literature Reviews*, Sage, Thousand Oaks 1998.
- Fernández, Esteban, Junquera, Beatriz ja Ordiz, Mónica: Organizational culture and human resources in the environmental issue: a review of the literature. *International Journal of Human Resource Management* 14(2003): 4, s. 634-656.
- Fink, Arlene: *Conducting Research Literature Reviews: From Paper to the Internet*, Sage, Thousand Oaks 2005.
- Galvan, Jose L.: *Writing Literature Reviews: a Guide for Students of the Social and Behavioral Sciences*, Pycszak, Glendale, CA 1999.
- Gladwin, Thomas N.: *The Meaning of Greening: A Plea for Organizational Theory. Teoksessa Environmental Strategies for Industry: International Perspectives on Research Needs and Policy Implications*, toim. K. Fischer ja J. Schot. Island Press, Washington D.C. 1993.
- Grönroos, Eija ja Perälä, Marja-Leena: *Johtamistutkimus terveydenhuollossa - kirjallisuuskatsaus*, Stakes, Helsinki 2004.
- Habermas, Jürgen: *Knowledge and Human Interests*, Heinemann, Oxford 1972.
- Hart, Chris: *Doing a Literature Review: Releasing the Social Science Research Imagination*, Sage, Lontoo 1998.
- Hart, Chris: *Doing a Literature Search: a Comprehensive Guide for the Social Sciences*, Sage, Lontoo 2001.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko ja Sajavaara, Paula: *Tutkija ja kirjoita*, Tammi, Helsinki 2004.
- Hunter, John E. ja Schmidt, Frank L.: *Methods of Meta-Analysis: Correcting Error and Bias in Research Findings*, Sage, London 2004.
- Hyvärinen, Matti: Johdatus narratiiviseen tutkimukseen. *Sociologia* 41(2004): 3, s. 242-246.
- Kallio, Tomi J.: *Organisaatiot, johtaminen ja ympäristö - Organisaatiotieteellisen ympäristötutkimuksen ongelmista kohti yleistä teoriaa yritys-luontosuhteesta. Turun kauppakorkeakoulu, Turku 2004.*
- Kallio, Tomi J.: *Kuinka tutkia liiketoiminnan etiikkaa? - Metodologinen tarkastelu. Hallinnon Tutkimus* 24(2005): 2, s. 125-139.
- Kallio, Tomi J.: *Teoreettinen tutkimus ja liiketaloustieteet. Arvioitavana Liiketaloudellinen Aikakauskirja-lehdessä. 2006.*
- Kuusela, Pekka: *Yhteiskuntateoria, sosiaalinen toiminta ja sosiaalitieteet. Tutkimus sosiaalisen toiminnan teorian nykytilasta ja kehityksestä 1900-luvulla*, Kuopion yliopisto, Kuopio 1996.
- Lampinen, Osmo: *Yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen asema hallinnossa ja päätöksenteossa. Tiedepoliittikka* 27(2002): 2, s. 15-21.
- Lehtonen, Jorma: *Luja usko tulevaisuuteen. Galilei* 1(2005): 3, s. 56-57.
- Lipsey, Mark W. ja Wilson, David B.: *Practical Meta-Analysis*, Sage, Lontoo 2000.
- Lodenius, Leena: *Näyttöön perustuvan kirjallisuuden hakeminen*, < <http://www.uta.fi/laitokset/tsph/perttu/pdf/Lodenius.pdf> >, haettu 8.11.2005.
- Lomborg, Bjørn: *The Skeptical Environmentalist: Measuring the Real State of the World*, Cambridge University Press, Cambridge 2001.
- Luostarinen, Heikki ja Väliverronen, Esa: *Tekstinsyöjät: Yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden lukutaidosta*, Vastapaino, Tampere 1991.
- Metsämuuronen, Jari: *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä, International Methelp*, Helsinki 2003.
- Miles, Matthew B. ja Huberman, Michael A.: *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*, Sage, Thousand Oaks 1994.
- Mills, C. Wright: *Sosiologinen mielikuvitus*, Yliopistopaino, Helsinki 1990.
- Neilimo, Kari ja Näsi, Juha: *Nomoteettinen tutkimusote ja suomalainen yrityksen taloustiede: Tutkimus positivismiin soveltamisesta. Tampereen yliopisto, Tampere 1980.*
- Obenzinger, Hilton: "What Can a Literature Review Do For Me?" - *How To Research, Write, and Survive a Literature Review*, < <http://www.stanford.edu/dept/undergrad/urp/PDFLibrary/writing/LiteratureReviewHandout.pdf> >, haettu 8.11.2005.
- Oreskes, Naomi: *The Scientific Consensus on Climate Change. Science* 306(2004): 3 December, s. 1686.
- Orlitzky, Marc, Schmidt, Frank L. ja Rynes, Sara L.: *Corporate Social and Financial Performance: A Meta-analysis. Organization Studies* 24(2003): 3, s. 403-441.
- Palonen, Kari: *Tekstistä politiikkaan*, Vastapaino, Tampere 1988.
- Publication Manual of the American Psychological Association*, American Psychological Association, Washington 2003.
- Pulkkinen, Lea: *Tieteellinen tutkimus ja päätöksenteko. Tieteessä tapahtuu* 20(2002): 5, s. 3-5.
- Sharma, Sanjay: *Research in Corporate Sustainability: What Really Matters? Teoksessa Research in Corporate sustainability: The Evolving Theory and Practice of Organizations in the Natural Environment*, toim. S. Sharma ja M. Starik. Edward Elgar, Cheltenham 2002.
- Siitala, Juha: *Työelämän huonontumisen lyhyt historia: muutokset hyvinvointivaltioiden ajasta globaaliin hyperkilpailuun*, Otava, Helsinki 2004.
- Uusitalo, Hannu: *Tiede, tutkimus ja tutkielma. WSOY*, Juva 1991.
- Van de Ven, Andrew H. ja Poole, Marshall Scott: *Explaining development and change in organizations. Academy of Management Review* 20(1995): 3, s. 510-540.
- Yin, Roper K.: *Case Study Research: Design and Methods*, Sage, Beverly Hills, CA 1984.